

Небезпечна межа

КУПИТИ

Про книгу

У романі Ніни Фіалко йдеться про долю молодих людей, які наполегливо і не завжди вдало шукають місце під сонцем. Трагедія, що спіткала одну з героїнь роману, змушує читача задуматися над таким явищем, як заробітчанство. Роман пропагує християнську мораль і високодуховні цінності.

Ніна Фіалко

Небезпечна межа

Ніна Фіалко

Небезпечна межа

ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

Фіалко Н.І.

**Небезпечна межа. — Тернопіль:
Навчальна книга –Богдан, 2014. — 288 с.**

ISBN 978-966-10-7559-6

У романі Ніни Фіалко йдеться про долю молодих людей, які наполегливо і не завжди вдало шукають місце під сонцем. Трагедія, що спіткала одну з героїнь роману, змушує читача задуматися над таким явищем, як заробітчанство.

Роман пропагує християнську мораль і високодуховні цінності.

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина даного видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Весна цього року настала пізно, зима ніяк не хотіла здавати позицій. Сонечко вдень припікало, ніби хотіло довести, що зима вже минула, а мороз мовби збиткувався над ним і вночі бодай трішки, а кусав. Сніг розтанув ще наприкінці лютого, однак нічні холоди не поспішали відступати, і земля прокидалася повільно. Селяни, давно вже готові вийти в поле, терпляче вичікували і приглядалися до землі, чи не парує. В колгоспі отримали директиву з району, і сівбу розпочали вже кілька тижнів тому. Високі керівники не особливо переймалися перепадами температури, бо в кабінетах вона завжди стабільна. Але в домашньому господарстві кожен був сам собі господар і старався, так би мовити, йти в ногу з природою. Тут селянин і ночі не доспить, а на власній садибі посадить усе в пору.

Сергій Денисюк відпросився з останньої лекції в інституті й поспішив на автобус, що проходив через його рідне село Гаї. Мати зателефонувала до гуртожитку і нагадала, щоби приїхав допоміг посадити город. Батьки були щодня заклопотані роботою на виробництві, й на впорядкування присадибної ділянки не вистачало часу. Тож, тільки-но закінчилися пари, хлопець майже побіг на зупинку, де домовився зустрітися з братом Юрком. Але брата на зупинці не було. Не гаячи часу, Сергій зайшов до автобуса, який щойно під'їхав.

Село було розташоване у мальовничій місцевості поблизу обласного центру. Впорядкована дорога і регулярне транспортне сполучення давали змогу багатьом працювати у місті, а мешкати в селі. У вихідні в автобусі не протиснутися, всі поспішають до села, особливо навесні. Кожен вважав своїм обов'язком допомогти батькам посадити городи. Недалеко біля вікна сиділа сусідська дівчина Софійка, котра зайшла на попередній зупинці. Помітивши Сергія, помахала йому рукою. Він протиснувся до неї ближче і не встиг рота відкрити для запитання, як вона випередила його:

– Ти за Юрком заглядаєш?

– Домовлялися зустрітися, але він чомусь не прийшов, – пояснив

Сергій, протискуючись ближче до дівчини. – Ти його, випадково, не бачила?

– Випадково бачила, – засміялася дівчина. – Він ще вчора поїхав додому і вже, напевне, трудиться в поті чола.

Сергій подивився на веселу сусідку і подумав, що його брат спритніший, бо всюди встигає. Сергій і Юрко були близнюками. Високі стрункі юнаки мали густе русяве волосся, широкі батькові брови і прямий витончений ніс, як у матері. Були дуже схожими в уподобаннях і в поведінці. Хто бачив їх разом уперше, то не відразу відрізняв і часто плував імена. Проте, придивившись уважніше, зауважував у Юрка невелику родимку біля вуха, а в Сергія – вищий тембр голосу. Хлопці звикли до того, що їх не завжди розпізнають, і сприймали це, як звичне явище. Брати підлітками захоплювалися спортом, але як тільки вступили до інституту, закинули заняття у секціях, бо весь вільний час віддавали роботі над кресленнями, а їх було на перших курсах чимало. Обидва навчалися у політехнічному, але на різних факультетах. Юркові була до вподоби будівельна справа, а Сергієві – машинобудування, може, тому, що на машинобудівному заводі працював їх батько. Хлопці вже закінчували навчання, і, щоб не осоромити його, змушені були багато часу присвячувати кресленню, котрому, здавалося, не буде кінця.

– Поки я мучуся над курсовою, мій братик даремно часу не гає...

– Що ти маєш на увазі? – почервоніла Софійка.

– Він раніше запримітив, що наша сусідка стала красунею, – лагідно шепнув Сергій дівчині на вухо. – Я давненько бачив тебе зблизька...

Софійка засоромилася й густо почервоніла. Приємно чути такі слова, але від сусіда їх серйозно не сприймала. Не звикли вони компліменти дарувати одне одному, тому й похвала здавалася несерйозною.

Їхали недовго. Автобус зупинився, і студенти вийшли. Сергій забрав у дівчини сумку і приніс до її воріт. Вулиця, на якій вони мешкали, була довгою, зі старою післявоєнною забудовою. Нові будинки зводили на паралельній вулиці, там оселялися молоді сім'ї. А на їхній мешкали переважно старожили, в яких діти вже дорослі, дехто й онуків має. Хати потопали в густих садах, і добре розгледіти їх можна було лише тоді, коли дерева скидали листя. Навесні, коли все зацвітало, вулиця виглядала особливо святково і привабливо.

— Ти подивися: дерева вже зеленіють! — захоплено вигукнула Софійка.
— Минулого тижня були ще чорні, а зараз вже мають листочки...

— А я приглядаюся, чи односельці городи посадили... — засміявся Сергій, не звернувши уваги на захоплення сусідки деревами. — Батьки все бояться, щоби не бути серед останніх.

— Із такою ударною силою, як у вас, скоро впораєтеся, не те, що ми...

— Може, яка допомога потрібна буде, то поклич, або хоч камінцем кинь через пліт, — доброзичливо запропонував хлопець.

— Гаразд, ловлю на слові. Дякую, що допоміг нести сумку, — сказала сусідка і повернула у свій двір.

Їхні будинки стояли поряд, на відстані двадцяти метрів один від одного. Щоби не шкодили чужі кури та гуси, сусіди відгородилися сіткою і насадили біля межі ягідних кущів. Коли жінкам хотілося поділитися новинами чи просто побазікати, то підходили до сітки і могли довго стояти, ніби на посиденьках, але не залишаючи свого двору.

— Та сядьте на лавку, нехай хоч ноги відпочинуть, поки язики працюють, — не раз пропонував Петро Михайлович Денисюк своїй дружині й сусідці.

— Ми як сядемо, то сонце зайде, а стоячи швидше язики втомляться, — сміючись відповідала сусідка Віра Петрівна.

Нині гаряча весняна пора, і було не до посиденьок. Лише працюючи на городі, сусіди зрідка перемовлялися між собою, обмінюючись найсвіжішими новинами.

Сергій зайшов у двір і побачив, що брат уже встиг всю картоплю для садіння винести з хліва, де вона кільчилася, і гострив лопати, бо заіржавіли за зиму...

— Привіт, Юрчику, ти що, на пари не ходив сьогодні? — кинув Сергій.
— А я виглядав тебе біля автобуса...

— У нас сьогодні по плану екскурсія, то я подумав, що ще встигну за своє життя надивитися на ті будови...

— Софію де бачив, чи ви тепер часто зустрічаєтеся? — лукаво запитав Сергій.

— Не так щоб часто, але доводиться зустрічатися, бо вона тепер мешкає в гуртожитку, що навпроти нашого, — відповів Юрко і глянув на брата. Його спантеличила братова цікавість.

— А я й не знав, що вона мешкає в гуртожитку... Думав, щодня до села повертається. Соня такою вродливою стала, ти не помітив? — запитав Сергій, крадькома спостерігаючи за реакцією брата.

— Вона й була вродлива, того, напевне, тільки ти не помітив, — відповів здивовано Юрко. — Ти вже дівчатами цікавишся, чи мені здалося?

— Я чомусь ставився до неї лише як до сусідки, коли ми раніше гралися на вулиці. У клубі Софія була для нас надійним товаришем і вчила танцювати. Відколи вступила до інституту, то я рідко її бачив... А сьогодні звернув увагу, що вона гарненька. Мабуть, уже й хлопця має.

— Тобі то що, може, й має...

— Шкода буде таку дівчину в чужі руки віддати, — сказав застережливо Сергій.

— Хто твого дозволу питатиме, вона вільна, і що захоче, те й зробить, перед нами не буде звітувати, — виправдовував сусідку Юрко. — Ти швидше переодягайся та виходь на город. Захопиш ящик із картоплею. Трохи сьогодні вкинемо у землю, а решту — завтра. Мама грядки вже зробила і докінчує садити цибулю. Обід на плиті, тільки ти швидше рухайся, поки сонце не зайшло...

Юрко взяв лопату і відро з картоплею та й попрямував на город, а Сергій пішов до хати переодягатися. На ходу з'їв стегно смаженої курки і почав натягувати старий одяг, що приготувала для нього мама. З думки не виходила сусідка, але, глянувши на свої штани, що досягали лише трохи нижче колін, посміхнувся. Раніше не задумувався, в якому одязі бачитиме його Соня, а зараз не хотів, щоби вона побачила його в такому вигляді. Часу на пошуки інших штанів не залишалось, та й без неньки навряд чи щось знайшов би, тому поспішив до родини. Хлопці завжди із задоволенням допомагали батькам по господарству, бо цим ніби заробляли собі на харчі. Гуртом працювалося веселіше, обоє немов поринали в недалекі роки дитинства, коли була ще вся сім'я разом. Після роботи можна буде до клубу навідатися без остраху, що батьки дорікатимуть.

Сергій підхопив ящика з картоплею і подибав на город. За хатою рясно зацвів абрикос. Медовий запах навколо нього приваблював бджіл, які дружно працювали, перелітаючи з квітки на квітку. Хлопець

зупинився, з насолодою поводив носом біля гілки, обліпленої цвітом, і примружив очі. Хотілося стояти якомога довше, дихати на повні груди тим ароматом і дивитися...

– Ти чого рота роззявив, ніби ніколи бджіл не бачив?! – крикнув до нього Юрко. – Глянь, де вже сонце!

– Добрий день, мамусю! – привітався Сергій. – Юрко тебе ще не замучив?

– Доброго дня, синку! – лагідно відповіла Марія Іванівна. – А ти ніби змарнів...

– Креслення скоро доконають мене, швидше б їх здати, а то так прив'язали до стола, що більше нічого робити не можу, – виправдовувався син.

– Чому ти не здереш “козу”, як більшість? – запитав Юрко. – Вже давно забув би за креслення.

– Коли закінчу інститут і піду на роботу, то в кого “козу” здиратиму? – зауважив Сергій. – Хочу навчитися сам, може, колись знадобиться.

– Авжеж, так вічно не триватиме, ще встигнемо до армії тобі м'язи наростити, – заспокоїла мати. – Незабаром канікули, а літо попереду довге.

– Через два тижні вирушаю до Дніпропетровська на практику, – повідомив Сергій. – А у вас, Юрку, коли практика?

– Проходитиму у Кам'янець-Подільському, там, кажуть, побудували сучасний завод за новою технологією, – сповістив Юрко.

– Значить, у цьому році канікул у вас не буде? – стривожилася мати.

– Будуть, але дуже короткі, – сказав Юрко і перевів погляд на сусідський город.

Там уже з'явилися Софія з матір'ю. Вони також починали садити картоплю, з грядками ранніх овочів вони впоралися раніше. Сусідка використовувала кожну вільну хвилину, щоби дати лад усьому.

– Бог на поміч, дорогі сусіди! – привіталася Віра Петрівна, мати Софії.

– Нехай Бог і вам допомагає! – відповіла Марія Іванівна. – А я переживала, що всі вже обсадилися, і тільки мій город залишився. Щодня на роботі, а для власної садиби час залишається тільки у вихідні.

– Я також пильную колгоспну роботу, а свою все похапцем виконую,

добре, хоч Софійка допомагає, бо не впоралась би. З понеділка починають сівбу цукрових буряків, то ми готували насіння. Але в ґрунті дуже мало вологи, й посуха всі наші старання може звести нанівець, – ніби виправдовувалася Віра Петрівна.

– Якщо буде посуха, то не вродить ні в кого, але Бог милостивий і, може, не допустить до цього, – з надією сказала Марія Іванівна.

– Хлопці, допоможіть мені кошика з картоплею принести! – раптом попросила Софійка. – Тата нема, а ми вдвох не можемо підняти.

Брати зірвалися з місця, залишивши лопати в землі.

– Мені потрібен тільки один помічник, – засміялася дівчина. – Двом там нема чого робити.

– Ти, Юрку, копай, а я допоможу принести кошика, – наголосив Сергій. – Обіцяв сьогодні підсобити сусідці.

Юрко глянув на брата з-під лоба, але нічого не сказав. Тільки накопуючи матері ямки для картоплі, раз у раз поглядав у бік хати, куди пішов брат з сусідкою.

– Здається, що ви обидва закохалися в Соню... – зауважила мати.

– Чому так вважаєш? – густо червоніючи, запитав Юрко.

– Мене не проведеш, досвіду маю більше. Гарна невістка буде, але лише для одного, якщо, звичайно, не повбиваєте один одного до того часу, – засміялася мати. Вона пам'ятала як у дитинстві хлопці ділилися тією чи іншою іграшкою. Без бійки не обходилося.

– Не переживай, то ми хочемо гарні манери показати, щоби не думала про нас, як про сусідських бешкетників.

Мати лише посміхнулася і мовчки продовжувала спостерігати за синами. Зауважила, що вони вже стали дорослими, хоча в душі з цим миритися ще не хотілося.

Сергій підійшов на сусідському подвір'ї до кошика і пильно подивився на дівчину.

– Як це я раніше не помічав, що в тебе гарні очі й усмішка? – загравав він. – Виросла – вже не звертаєш уваги на сусідів!

– Ти сьогодні щось надто уважний до мене, що б це значило? – засміялася Софійка, взявши кошика за ручку з одного боку. – Бери, і йдемо, бо там на нас чекають. – Це ти на мене уваги не звертаєш, лише з міськими дівчатами спілкуєшся...

– Може, підемо сьогодні до клубу на танці? – запитав Сергій.

– Які танці, ти чого додому приїхав?

Вони винесли на город кілька кошиків із картоплею, і Сергій повернувся до своїх.

– Ви так довго картоплю рахували? – не втримався Юрко.

– А тобі що, бери побільше й кидай подальше! – розсердився Сергій.

– Хлопці, не заводьте суперечку. Сподіваюся, не забули, по скільки вам років, та ще й сусіди дивляться? – насварила мати.

Мовчки, наздоганяючи один одного, брати половину городу перекопали. Мати ледве встигала кидати в ямки картоплю. Коли вже добре стемніло, родина зайшла до хати.

– Правду Софія казала: коли накопаєшся, то й танців не захочеться, – сказав Сергій, розслабившись на дивані.

– Потомилися, бо спортом не займаєтесь, сидячий спосіб життя у вас, – зауважила мати, – завтра вранці буде ще важко, але під вечір зможете й на танці піти.

– Ти Соню на танці запрошував? – не витерпів Юрко.

– Чому б і ні, вона мені дедалі більше подобається.

– Ну ти й нахабний! – бурчав брат.

– Підемо всі разом, як колись, – запропонував Сергій.

Після вечері втомлені хлопці поснули, мов маленькі діти. На відміну від гамірного гуртожитку, тут панували мир і спокій. Сільське п'янке весняне повітря впливало, ніби снодійні краплі після задушливої атмосфери в гуртожитку. Навіть у вихідні, коли студенти роз'їжджалися по домівках, повітря не встигало освіжитись і зберігало специфічний запах. Хлопці цінували домашній затишок і приїжджали до родинного гнізда, тільки-но випадала нагода.

Марія Іванівна зібрала зі столу брудний посуд, вимила його і взялася готувати їжу на завтра. Виконуючи звичну роботу, думала про синів, які солодко спали. Як і кожна мати, просила в Бога щасливої долі для них.

2

Родина Денисюків жила в цьому мальовничому селі з давніх-давен, відколи могли пригадати своїх предків. Петро народився у галицькій родині саме тоді, коли радянська влада організовувала колгоспи.

Молоді батьки маєтків не мали, тому й довго не вагалися, коли їм запропонували вступити до колгоспу. Не встигли навіть зрозуміти добре, що таке колгосп, як почалася війна. Михайла, батька Петра, забрали до війська, а мати залишилася з трьома малими дітьми у свекровій хаті. Багато хто повернувся додому, але Михайла серед них не було. Жителям Західної України після війни доводилося важко: вдень нищпорили «ястребки», а вночі по селу ходили свої. Про батька боялися в хаті навіть говорити, бо якщо довідаються свої, що він у Червоній армії, то замордують родину. Михайло знав, що відбувалося в рідних краях, і жалів родину, тому за п'ять років війни не написав жодного листа. Мав кілька серйозних поранень, тричі лікувався в шпиталі, але написати додому так і не наважився. Після закінчення війни ще рік дослужував біля Києва й лише тоді через військових передав рідним звістку, що живий і скоро повернеться. В 1946-у році повернувся до рідного обійстя, але жити довго не пощастило, повідкривалися фронтові рани, і через кілька років він помер. Мати ніби й заміжньою не була, а троє дітей ставити на ноги треба... У свекровій хаті звікувала майже все життя і спізнала безліч негараздів удовиної долі. Дітям заповідала, щоби старалися звести хоч невелике, але своє помешкання, так їй прикро було наймитувати в чужій родині. Петро, найстарший син, закінчив технікум, а потім заочно й інститут. Спочатку працював у колгоспі й отримав ділянку землі під забудову, недалеко від родини. Місто від села близько, і молодь багато вільного часу проводила там. У селі було нудно вечорами, тому розважатися їздили до міста. На одному з вечорів у міському будинку культури Петро познайомився зі студенткою технікуму радянської торгівлі Марічкою і закохався в неї. Через кілька місяців вони одружилися, не задумуючись над тим, де мають мешкати. Поки Марічка закінчувала технікум, Петро терміново почав будувати свою хату. Трохи допоміг колгосп, трохи мати, ще трохи дали у колгоспі в борг, щоб облаштувати хоч частину будинку. Марічку з донечкою забрали з пологового будинку вже у нову хату. Щасливе подружжя не дуже переймалося маєтками, раділи, що є хата, й були певні: решту поступово надбають.

Петрова мама взялася доглядати маленьку Іринку, а Марічка почала працювати технологом в управлінні громадського харчування, куди

отримала призначення перед пологами. Так і пропрацювала все життя в одній організації, хіба що змінювала різні частини міста, згідно з реформуванням системи громадського харчування. Коли місцевий колгосп занепав, і тут почали погано оплачувати працю, Петрові запропонували роботу на машинобудівному заводі. Не задумуючись, перейшов туди. Щодня доїжджали обоє на роботу, хоча в негоду були проблеми з транспортом, але залишати свою хату і шукати в місті зручнішу не мали наміру. Вдома все було зроблене власними руками, і всюди вкладено частинку душі. Петро стояв у черзі на отримання житла в місті, але воно могло бути вже хіба що для котрогось із синів. Він працював майстром механічного цеху, і роботою був задоволений, якщо не зважати на те, що тут дві зміни. З одного боку добре, бо мав більше вільного часу вранці для роботи по господарству, з іншого – добиратися додому після другої зміни. Іноді доводилося частину дороги й пішки долати.

Марія Іванівна щоразу чекала чоловіка з роботи, особливо з другої зміни. Він це знав і старався ніколи не затримуватися. Коли годинникова стрілка доходила до півночі, а чоловіка в хаті ще не було, дружина злилася, бо це свідчило, що він добирається пішки. Петро не один із села працював на цьому заводі, тому з роботи йшов не сам, але Марія шкодувала чоловіка, що, натрудившись за весь день, міг би спокійно вже відпочивати.

Їй довелося недовго працювати, бо народилися хлопчики-близнята, і вона змушена була доглядати їх сама. Свекруха тепер бавила доччині діти й не в змозі була розриватися на дві хати, та й здоров'ям похвалитися не могла.

Раніше ніхто в чоловічій родині близнят не народжував. Напевне, цей ген перейшов із її роду, про який вона мало знала. Після війни всю її родину виселили до Польщі, а мама була заміжня за українцем, то й залишилася тут, в Україні. З родиною протягом тривалого часу зв'язків не підтримували, а як згодом вони й наладилися, то було не до з'ясування подібних дрібниць. Близнята росли міцними і здоровими, добре розвивалися. У хлопчиків були однакові звички, тільки Сергій любив трохи верховодити над Юрком. Вони завжди знаходили спільну мову і дуже рідко билися між собою. В школі чи на вулиці хлопчики були ніби одним цілим і горою стояли один за одного. Сім'я Денисюків

із сусідською родиною жила душа в душу. Діти щодня бували один в одного. Коли попідростали, то дитячі ігри перейшли в міцну дружбу між підлітками. Разом бігали на танці й посиденьки молоді. Після вступу хлопців до інституту коло інтересів братів перемістилося в місто, і їх юнацька дружба ніби згасла. Але тепер вона набула іншого характеру.

Загавкав собака в дворі, й Марія почула, як заскрипіла хвіртка. Це чоловік повертався з другої зміни. Вийшла назустріч, й увімкнула світло біля входу.

— Добрий вечір, люба, тільки навіщо світло? — тихо привітався Петро.
— Ти глянь, яка ніч зоряна, і видно, ніби вдень!

Марія вимкнула світло і вийшла на подвір'я. Ніч була місячна і тепла, як на цю пору року. Жодної хмаринки, а так треба дощу.

— Привіт, любий, добре, що ти вчасно прийшов, бо на завтра запланували багато роботи, і треба відпочити, — сказала Марія. — Ніч справді гарна, тільки ми дедалі більше чомусь у землю дивимось, а не на небо.

— Чому не лягла з дітьми відпочивати? Я б сам собі вечерю знайшов...

— Ти ж знаєш, що не засну, поки тебе в хаті не побачу, — ніби виправдовувалася Марія.

— Я це знаю, тому завжди поспішаю додому, — поцілував він дружину, — тепер лягай, а я повечеряю.

Приємно відчувати турботу дружини до себе й дітей! Хочеться небо прихилити для них. Петро вважав себе щасливим і пишався своєю родиною. Вважав, що у цьому заслуга дружини, а вона була переконана, що зобов'язана щастям Петрові, бо він завжди підтримував її в усіх починаннях. У селі старі люди казали, що в кожній хаті чоловік — голова, а жінка лише шия, але від того, куди вона повертала ту голову, залежало благополуччя родини. При застіллі часто виголошували тост за міцну ший, щоби повертала чоловікову голову завжди в правильному напрямку. Петро з посмішкою сприймав таке побажання, але згодом не раз переконувався, що в ньому закладені велика мудрість і філософія.

Вранці Марія прокинулася раніше за всіх. Яскраве сонце косим промінням милувало зволожену нічною росою землю, і повітря наповнювалося пряним запахом її випарів. Прекрасна пора року —

весна! Все ніби знову народжується, оживає і стає молодим. Скільки б тобі років не було, а на-весні життя наче починається спочатку. Може, тому й радіє наша душа щоразу і сподівається, що й у власному буденному існуванні відбудуться зміни на краще. Помилувавшись чудовим ранком, Марія поспішила до кухні. Енергії весняного повітря для її чоловіків замало, щоби працювати весь день біля землі. Закінчивши справи біля плити, пішла будити синів. Чоловік вже порався біля хліва, оглядаючи інструменти для роботи.

– Соколи мої, пора прокидатися! – вигукнула ласкаво Марія і потягнула кожного легенько за волосся. – Дуже гарний день сьогодні видається, то ж гріх спати...

– Так солодко спати у своєму ліжку, – потягуючись, мовив Юрко, – але ніч чомусь дуже коротка. Ніби тільки-но ліг, а вже пора вставати.

– Тобі б хоч до обіду поспати, еге ж? – сказав Сергій, одягаючись.

– Можна подумати, що ти б відмовився! – огризнувся Юрко.

– Завтра, хлопці, будете спати, скільки захочете, – пообіцяла мати. – Сьогодні закінчимо город садити, тоді й відпочинете.

– Завтра я вже мушу їхати до своїх креслень, щоб їм там добре було, бо часу обмаль до захисту курсової, а потім ще два іспити, – попередив Сергій.

– А в нас екзамени аж через місяць, то я ще завтра поваляюся в ліжку, – задоволено потягнувся Юрко.

Біля сніданку не затримувались і, подякувавши матері, вийшли на подвір'я. Ранок був справді чудовим. Дерев за ніч ще більше позеленіли і наповнювали повітря особливим ароматом. Сергій узяв лопати і пішов попереду. Знову зупинився біля абрикоса й не міг намилуватися його красою. Вдихав п'янке повітря, аж очі примружив від задоволення. Здивувався, що раніше не звертав уваги, як квітують дерева, а зараз йому хотілося насолоджуватися ними якомога довше. Такого ще не відчував! Прагнув співати, працювати і творити. Яке прекрасне життя!

– Ти милуєшся цвітом, ніби дівчина, – зауважив Юрко, наздогнавши брата.

– Ми з тобою, здається, недавно садили це дерево, а воно вже квітує, – ніби виправдовувався брат. – Глянь, яка краса! Не помічаєш?

– Ну цвіте, то й цвіте, хіба що раніше від інших дерев, – буркнув

Юрко. – Подивися, поки ми спали, сусіди вже половину картоплі посадили!

– Добрий день, сусіди! – вигукнули хлопці майже одночасно.

– Ви що, навіть вночі не спали? – запитав Юрко, дивлячись на Софійку.

– Хто рано встає, тому Бог дає, – відповіла Віра Петрівна.

Софія засміялася й солодко потягнулася, даючи зрозуміти, що лише недавно прокинулася і вийшла на город.

– Нічого, ми вас скоро наздоженемо, – пообіцяв Сергій.

Не дурний видумав, що гуртом і батька легко бити, один одного підганяє, щоби часу не гаяти. Марія Іванівна хотіла швидше закінчити садіння картоплі, щоби відпустити дітей до своїх справ. А вони з чоловіком пізніші культури подосаджують самі. Навесні роботи біля землі багато, і сказати, що їй буде колись кінець – це хіба себе потішити, щоби руки не опускались. Але кожної весни в людей пробуджувалася нова надія на щось краще й незвідане, до чого прагне людина протягом усього життя. Праця возвеличує людину, і, щоби діти не забували запаху землі, батьки змушували їх працювати на ній. Це була не стільки поміч батькам, скільки причина долучити дітей до загальної справи. В цьому випадку вони відмовитися не могли, а згодом це вже стало традицією. Невідомо, як складеться доля твоїх дітей. То ж поки вони біля батьків, треба їх навчити хоч елементарного. Підготовленому простіше вписатися в іншу родину і легше житиметься потім. Так учили батьки Марію, і так вона старалася вчити своїх дітей.

Ще задовго до заходу сонця впоралися зі своїм городом, і хлопці запропонували допомогу сусідам, в яких було землі більше, а відповідно робочої сили – менше.

– Чому це ви такі сьогодні добрі? – запитала Віра Петрівна. – Ми вже й самі могли впоратися, небагато залишилося...

Вона була задоволена не стільки допомогою, скільки увагою. Поглядала на доньку і думала, що було б добре мати котрогось із цих хлопців зятем. Але до думки батьків діти тепер дослухатися не хочуть, та й нав'язувати когось своїй єдиній дитині батьки не посміли б.

– Ми сьогодні до клубу на танці зібралися, хочемо, щоб і Соня з нами йшла... – сказав Сергій.

— А хто її тримає, може йти, тільки садити картоплю закінчимо, — відповів батько дівчини, Іван Степанович. Він учора пізно повернувся з відрядження і шкодував, що весняна толока почалася без нього.

— Ми допомагаємо, щоби ви ще якої роботи їй не підкинули, — сказав Юрко, — бо і танцювати після неї вже не захочеться.

— О, не скажіть, молодому все хочеться, — засміявся Іван Степанович і глянув на дочку. — А ще коли дівчина гарна біля тебе, то до ранку крутився б...

— Згадала баба, коли дівкою було, — обізвалася Віра Петрівна. — Мені здається, що все те було так давно, і чи було...

— Соню, чому ти мовчиш, — запитав Юрко, — підеш з нами сьогодні на танці?

— Та які тепер танці, всі на городах пропадають, тільки малолітні скачуть, — зауважила дівчина.

— Я вже давно не був у сільському клубі, кортить навідатися, — сказав Сергій.

— Хіба що навідаємося, — погодилася Соня. — Вечори гарні, можна просто погуляти, бо в місті цього не відчутно.

Гуртом скоро завершили садіння, й наприкінці Юрко нагадав:

— Кого будемо по грядках котити, щоби картопля гарна вродила?

— Тільки не мене, — відбігла вбік Софійка і тихо додала: — Он сусідка наша Стефа підходить, вона кругла — бараболі будуть такими ж.

— Якби мені така бригада допомогла, то я з радості сама качалася б по тій картоплі, — відповіла сусідка, почувши Софіїну репліку.

— Таж у вас, тітко, своя бригада помічників немаленька, — зауважив Юрко.

— Мої як збираються разом, то наче молоді півні, тільки встигай їх розбороняти, — пожалілася сусідка. — Не хочу я їхньої допомоги, і нехай не дразнять мене.

— Вони ще малі, тому чубляться, ось ще трохи підростуть, та й порозумнішають, — заспокоїла її Віра Петрівна.

— Дай то, Боже, — тільки й сказала Стефа.

— Я зрозумів, що качати нема кого, тому надія лише на добрий дощ, — сказав, сміючись, Юрко. — Йдемо митись і збираємося до клубу. Ми свиснемо тобі, Соню!

— Свистять знаєш кому? — буркнула Соня.

– Значить, покличемо, тільки не гнівайся, – поспішив заспокоїти її Юрко.

Сергій мовчки спостерігав за ними і намагався зрозуміти, які стосунки між братом та сусідкою. Якщо Юрко вже випередив його, то чи варто набиватися ще й йому? Не хотілося виглядати смішним невдахою.

Петро підігрів у котлі води, щоб сини швидше помилися. Вони поспішали, а йому нікуди поспішати, попереду вечір. Марія прасувала сорочки на столі, й чоловік присів поруч на лавку відпочити.

– Наші хлопці – вже парубки, – сказав Петро дружині, – котрогось дня приведуть якусь Таню чи Соню й попросять, щоб ми любили і шанували її.

– Не думаю, що це скоро станеться, бо ще рік в армії треба відслужити, – заспокоїла чоловіка Марія. – Вони ж розуміють, що одружуватися тепер – то безглуздя. А чому ти так насторожився?

– Мені здалося, що у них до Софії змінилося ставлення.

– І не дивно, бо на життя дивляться вже по-дорослому, то й на неї глянули іншими очима, – розмірковувала Марія, ніби хотіла заспокоїти себе і чоловіка.

– Було б і непогано, якби ми породичалися зі сусідами, – обережно виявив своє бажання ситуації Петро.

– Я також нічого не маю проти, але не треба, щоб вони про це знали, бо в них відразу охота до залицяння пропаде. Чим більше когось нав'язуєш дітям, тим більше вони не хочуть. Будемо вдавати, що ніби нам байдуже, кого вони собі виберуть, – запропонувала Марія.

– Гаразд, я тільки тобі про це сказав.

Марія вже ставила вечерю на стіл, коли хлопці зайшли у двір. Сергій розповідав Юркові про свою курсову роботу, бо вона в нього особлива. Такої теми досі не було ні в кого, тому в нього труднощів багато, та й слушну пораду не кожен дати може. Керівник проекту тямущий, зумів вибраною темою і його зацікавити. Якщо Сергій зуміє захистити курсову роботу, то її використають на заводі для розробки нового пристрою до картоплезбиральної машини.

– Надієшся, що такі машини будуть і в нас на полях? – запитав Юрко.

– Чому б і ні? Доки можна послуговуватися студентами для збирання врожаю в колгоспах? – невдоволено буркнув Сергій. – Бураки

комбайном збирають, а картоплю чому не можна?

– Це якщо поталанить на гарну погоду. А якщо піде дощ і розмокне земля, то без студентів не обійтися...

– Якщо так думати, то взагалі не варто нічого робити, – скидаючи брудний одяг, відповів Сергій. – Я оптиміст і впевнений, що скоро всю тяжку працю біля землі робитимуть машини.

– Хлопці, вечеря готова! – голосно сказала мати.

Будинок не сучасний, тому Петро зробив з тильної сторони хати добудову для підсобних приміщень. Поставив парового котла для опалювання хати, встановив ванну і пральну машинку. Тепер селяни дбали, щоби побутові вигоди були в будинку, бо газом користувалися вже кілька років, і треба лише викопати відстійник. Все як у місті, тільки ощадливіше використовували воду в хаті, щоби менше відкачувати з відстійника. Петро не планував переселятися зі свого будинку до міста. І щоби у дружини ніколи такої думки не виникало, в числі перших поспішив обладнати кухню, створити гарні й зручні умови для життя. Облаштовував усе сам і пишався своєю роботою. Головне, що дружина належно оцінила його старання.

Хлопці помилися, й родина дружно сіла вечеряти.

– Мамо, я вранці їду, приготуй мені харчів із собою, щоби менше відривався від креслень, – попросив Сергій.

– Добре, синку. О котрій годині тебе розбудити?

– Не пізніше сьомої.

– Невже ти у неділю встанеш так рано? – не втримався Юрко.

– Не знаю. Може й встану, якщо мама голосно попросить, – посміхнувся Сергій, і всі розреготалися.

– Пізно не ходіть, то й встанете, коли треба, – попередив батько й удавано суворо глянув на синів.

– А це вже як вийде...

– Ти не забув, тату, що ми вже вирости?

– Дорослі хлопці – це ті, що вже в армії відслужили, – ще серйозніше сказав батько. – А ви тільки ще намагаєтеся ними бути.

– Пішли, Сергію, а то добалакаємося, що й на танці нам рано ходити, – засміявся Юрко.

Софія, прийшовши з городу, взялася мити голову, а щоби волосся виглядало пишнішим, накрутила кілька бігудів. Хутко попрасувала сукню й сіла біля дзеркала. Підводила очі, коли за плечима постала мати.

– Вечеряти не будеш? Ми з татом чекаємо тебе.

– Чому не буду? Зараз прийду.

– Так прибираєшся сьогодні, ніби закохалася, чи я помиляюся? – мати допитливо глянула на дочку.

– Ні, мамо, – зніяковіло відповіла та. – Не хочу щоби свистіли на всю вулицю, ти ж їх знаєш. Сьогодні чудовий вечір, чому б і не прогулятися?!

– Ти вже не маленька і повинна розуміти, що хіхоньки справляти можна десь там, де тебе ніхто не знає. Ми в добрих стосунках із сусідами, і буде прикро, якщо діти змусять нас погніватися. Ти дівчина, і повинна бути розсудливішою, тому добре думай, коли даватимеш хлопцям якусь надію...

– Чому вважаєш, що між нами може бути щось серйозне? Звичайні танці, тільки сусіди запрошували колись, щоби ви з татом не чули, а тепер уже не криються, – виправдовувалася Софійка.

– Усе починається з маленького, а потім і не зоглядишся, як живіт виросте... – сердито сказала мати.

– Мамо, невже ви обоє погані думки про мене?

– Ні, дитино, але моє право – попередити тебе, бо потім ніяка реабілітація не допоможе, – мати обняла дочку і поцілувала в голову.

– Мамусю, буду чемною, і соромитися через мене вам не доведеться.

– От і добре, тепер можна спокійно повечеряти, – сказала мати, виходячи зі світлиці.

Швиденько повечерявши, Софія пурхнула на подвір'я й почула Юрків голос:

– Сонечко, ти зауважила, що вже темно? Пора до клубу, бо малолітні всі місця займуть на танцях.

Софія вийшла за ворота, де на неї чекали хлопці. Дорога до клубу пролягала через усю вулицю, і, долаючи її, встигали всі сільські новини перебрати. В клубі виявилось багато молоді: чи то весна так на всіх діяла, чи після довгої зими скучили за розвагами. Взимку в клубі було холодно, тому й розважальні вечори проводили рідше, ніж в теплу

пору року. Побачили багатьох однокласників, які не часто бували тут. Молодь збиралася невеликими групами.

Софійка не могла наговоритися зі своєю подругою Лізою, яка навчалася у Львові й тепер рідко бувала вдома. Говорили про студентське життя, але не обминули й особистого.

– Ти хлопця ще не маєш? – поцікавилася Софійка.

– Був, і вже не один, але щоб за котрого вийти заміж, такого нема, – відповіла подруга. – Думаю, моє щастя ще десь бродить. А в тебе як справи на любовному фронті?

– У мене ніяк, – розчаровано відповіла Софійка. – Взагалі – ніяк, але з'явилася надія...

– Не журися, вчитися ще майже два роки, то встигнемо ярмо накласти на шию. Краще ходімо танцювати, он і Денисюки йдуть до нас...

Хлопці галантно запросили дівчат до танцю, і вони закружляли у вальсі. Юрко зі Сергієм мінялися партнерками, і так до закінчення вечора, а додому поверталися з Софією. Їй було приємно, але не могла зрозуміти: чи це вони обидва до неї залицяються, чи звичайна ввічливість? Котрому вона віддала б перевагу, поки що відповісти сама собі не могла. Брати обидва їй подобалися.

Біля воріт поприколювалися над тими подіями, що відбувалися на забаві, та й розпрощалися.

Було вже за північ. Ніч видалася місячною і тихою, природа також відпочивала після копіткого дня. Жоден листочок на дереві не ворухився, втягував у себе нічну прохолоду. Де-не-де гавкали собаки, зустрічаючи молодь із танців. До хати зовсім не хотілося йти. Брати сіли на своєму подвір'ї на лавку й завели розмову, яка в обох викликала неабиякий інтерес і пекла душу.

– У мене складається враження, що ми обидва пробуємо залицятися до Соні, – почав Сергій. – Чи я помилився?

– Не знаю, як ти, але я справді залицяюся до неї, – не заперечував Юрко.

– Мені вона також подобається, але вдвох кохати одну дівчину не будемо? Поки наше залицяння ще не перейшло у справжнє почуття, треба вирішити, кому продовжувати залицяння, а кому вступитися, – запропонував Сергій.

– І як це маємо зробити? Я вже давно до неї приглядаюсь і хочу запропонувати їй іншу дружбу. Боюсь отримати відмову і стати посміховиськом, бо це ж по сусідству. Тому здалека роблю деякі кроки, – признався Юрко.

– І які успіхи?

– Вона нас не сприймає як потенційних женихів, ми просто хороші друзі, й не більше, – сказав Юрко. – А я так не хочу.

– Мене також не влаштовує, але й часу для різних танцюльок тепер не маю, – сказав роздратовано Сергій. – Поки думатимемо, на котрому коні до неї під'їхати, якийсь лобуряка з Підгайців забере її, а ми потім будемо лікті гризти.

– Ти мені не захочеш уступити, а я тобі, – сказав Юрко. – Це має вирішити Соня, кому віддає перевагу.

– Після травневої демонстрації молодь у лісі влаштовує маївку, то буде через тиждень, – нагадав Сергій. – Зберемося разом, запросимо Соню, а там уже, може, визначимося. Згода?

– Хіба в мене є вибір, нехай буде по-твоєму, – неохоче погодився Юрко. – Не будемо ж ділити шкіру невбитого ведмедя, може, Соня зовсім інші плани має...

– Але дай мені слово, що ти ніяких дій не робитимеш за цей час, поки я над курсовою пропадаю, – попросив Сергій.

– Згода. Майже вмовив. А тепер ходімо спати, – запропонував Юрко, і хлопці зайшли до хати тихенько, щоби не розбудити батьків.

Марія ще не спала, коли сини прийшли з танців. Поки наготувала їжі в сумки синам не зогледілась, як пробило дванадцять. Хлопці на лавці розмовляли, а мати тільки прислухалася, чи не сваряться між собою. Вона помітила перемену в дітях, але хотіла, щоби самі вирішували такі проблеми, тим більше, поради в неї поки що не питали. А коли сини, сміючись, зайшли до хати, Марія заспокоїлася. Може, це вона сама собі надумала про Софійку, а хлопці зовсім іншим зайняті.

Уранці будила Сергія, а прокинувся і Юрко. Він раптом згадав, що в нього також є справи у місті. Поснідали й поїхали, обіцяли наступного тижня знову навідатися.

Віра Петрівна, провівши поглядом доньку до воріт, сумно всміхнулася. Раділа, що вже й вона дочекалася, коли її єдина дочка Софія виросла і ось-ось може стати нареченою. От тільки б дочці Бог кращу долю послав, ніж їй. Нехай уже вона спокутувала за всіх гріхи в далеких сибірських лісах, у які вивезли її на початку 1946 року...

Віра була з родини середнього достатку, де всі тяжко працювали, щоб отримати такий-сякий прибуток зі своїх двадцяти моргів поля. Українець без землі почувався незахищеним, тому предки щороку прикупляли бодай по моргові землі і не могли натішитися, що діти мають у хаті хліб від урожаю до урожаю. Ті морги обробляли своїми волами і мали вже коня для виїзду. Інвентар для обробітку землі поновлювали щороку, і кожен господар тішився своєю передбачливістю. Життя минало в постійних турботах, але не гірше, ніж в інших людей. Ніби нічого поганого ніхто не передбачав, поки не прийшли в 1939 році «визволителі» зі Сходу й не поставили хрест на мріях багатьох родин Західної України.

Спочатку відібрали землю для колгоспів, потім туди ж загарбали худобу й інвентар. Родина, маючи восьмеро дітей, залишилася без нічого, ніби їсти треба тільки тим, хто в колгоспі працює. Кількість людей, невдоволених діями нової влади, зростала. Великі очікування не справдилися, і селяни зрозуміли, що совіти нічим не кращі від польських поміщиків. Про зародження бандерівського руху перешіптувалися по хатах, але до нього була причетна тільки деяка молодь. Коли почалася війна, то треба було робити вибір відразу: йти в Червону армію або в ліс. Національно-визвольна боротьба набирала сили. Українцям на західних землях допекли постійні приниження поневолювачів: поляків, румунів, австрійків, а тепер уже й росіян. Усі вони хотіли володіти вкраїнськими чорноземами та багатствами, людей використовували тільки для досягнення своєї мети. Тому в родині навіть не обговорювали, на чиєму боці воювати. Як би тепер не трактували й оцінювали політики боротьбу вкраїнського народу, напевне, й досі не зрозуміли істини. Для прикладу: на Східну Україну напали німці, й що народ зробив? Став на захист своєї землі. Так діяв народ і західних земель. Для них росіяни були такими ж завойовниками, як і поляки чи румуни, тільки жорстокішими. Це стало зрозумілим за неповних два роки господарювання нових хазяїв.

Діти були ще малі, а батько мусив робити вибір. Довго вагався, але потім прийшли вночі односельці й переконали, що його місце в лісі. Так батько став бандерівцем. Яку він роботу виконував у тих лісах, Віра не знала, бо мати ніколи про це не розповідала. Боялася, щоби діти не проговорились, або й не могла нічого певного сказати. Через півроку в бою з німцями батько загинув, і його тіло разом з іншими вояками вночі привезли в село. Поховали убієнних в одній могилі на цвинтарі, а наступного дня німецькі солдати чинили по селу допити, щоби довідатися, з чиїх родин були загиблі. Мати ледь не збожеволіла, так боялася, щоби дітей не розстріляли. Але селяни були одностайними і сказали, що їх односельців серед загиблих не було, а закопали їх, щоби трупи не розкладалися. Мати була дуже вдячна всім, що не виказали їх, але на цьому біди не закінчилися.

Після відступу німців до села повернулася радянська влада. Почалися масові облави енкаведистів. Їм на допомогу прийшли поляки, які також горіли бажанням помститися непокірним українцям. У селі почали терор і насильство над мирним населенням. Поляки були настільки жорстокими, що вбивали всіх підряд, хто тільки траплявся на їхньому шляху. Енкаведистам вдалося завербувати в селі сексотів, й життя перетворилося на жах. В людські душі закралася недовіра й підозра до всього, що відбувалося. У селі важко щось приховати від чужих очей, бо один про одного тут знають усе, навіть більше... Зима, що наближалася з кожним днем, додала тривоги.

Енкаведисти добре знали, що Святвечір – найбільше родинне свято в році, й кожна віруюча людина старається сісти до Святої вечері з усією родиною. Більшовики використали це християнське свято з іншими намірами. Усіх підозрюваних у підтримці Української Повстанської Армії вирішили на Різдво вивезти до Сибіру. Боялися, що навіть багатодітна родина без господаря може комусь завадити встановлювати їхні порядки. Вірину родину в числі перших посадили на підводи й відправили до найближчої станції, потім запхали у товарний поїзд, що прямував на Схід. Тріщали люті морози, вагони не опалювали, не було води. Не дозволили взяти нічого, крім харчів на дорогу. Мати боялася розгубити дітей і тільки їх пильнувала, але до Іркутська доїхали тільки двоє, шістьох, які померли від дизентерії, закопали в чужу холодну землю. В Іркутську зачитали вирок, що їм

присуджено примусове поселення на десять років, без права листування і переїзду в інше місце.

У Сибіру зими суворі, а поселенці мусили споруджувати собі бараки, щоби не замерзнути. Переважна більшість – старі чоловіки, жінки і хворі діти. Тільки українці й могли вижити в тих страшних умовах. Жили однією мрією – повернутися на рідну землю, спогадами про яку було пронизане все єство. Вірі не хотілося згадувати ті найгірші роки свого дитинства, не зарубцьована рана залишилася на все життя... Як розтлумачити сучасній дитині, чому їх послали на такі муки? За те, що не хотіли віддавати своє майно, жити впроголодь і не мали змоги вільно дихати на своїй землі?

Віра, перебуваючи на тому засланні, Україну полюбила найдужче тоді, коли та відвернулася від неї. Там українці берегли вишиванки, як найдорожчий скарб, шанували християнські свята і звичаї. Були дуже здивовані, коли через десять років поверталися із заслання і не побачили того, за чим найбільше вболівали. Неньці дозволили повернутися до рідного села, але там нічого їхнього вже не залишилось. У хаті жили чужі люди, а родичів не застали, бо ті згинули десь по світах. А інша родина, з якою вони були на поселенні, поверталася в село Гаї. Довідавшись, що Віра з мамою не мають де притулитися, запросили їх у своє село. В Гаях вони придбали стару хату й вступили до колгоспу. Старша Вірина сестра невдовзі вийшла заміж у сусіднє село, а вона закінчувала школу. Дорога до вузу, комсомолу, тим більше – у комуністичну партію їй була закрита, як дочці неблагонадійних батьків. Тому після закінчення школи Віра записалася в буряківничу ланку і вчилася вирощувати цукрові буряки. Голова колгоспу був місцевим і добре знав, за якими ознаками відбирали «ворогів народу», тому до нових поселенців ставився доброзичливо й скоро закріпив працюючу дівчину. Через три роки вона очолила молодіжну буряківничу ланку. І постаріла разом із нею. Збирала високі врожаї цукрових буряків, але коли її кандидатуру пропонували для нагороди, «верхи» відразу знаходили різні причини, щоби тієї відзнаки не дати. Голова колгоспу відверто сказав:

– Віро Петрівно, клеймо, приліплене твоїй родині, переслідуватиме тебе, поки існуватиме ця влада. Раджу тобі більше працювати для себе, менше буде розчарувань.

Після цієї розмови Віра зрозуміла, що хоч місце проживання вони змінили, вовчі документи йдуть за ними слідом, і ніде від них не заховаєшся. Порада працювати більше для себе не викликала захоплення. Скільки людині треба? Тим паче, вона проживала лише з хворою матір'ю. Не була Віра писаною красунею, але мала все для того, щоби вийти заміж і створити нормальну сім'ю, та сільські хлопці цуралися переселенки. Не будеш кожному пояснювати, чим перед владою завинила. Образа затаїлася глибоко в душі, й Віра перестала мріяти про щасливу сім'ю, тому сповна віддавалася роботі.

Кожна людина має право на щастя, і Бог таки подарував його Вірі. Чи то хто нараїв дівчину, чи просто збіг обставин, але на сільському весіллі Віра познайомилася з Іваном Степановичем Козаком. Виявилося, що він був із такої ж родини, як і Віра, але проживав у сусідній області. Молоді швидко знайшли спільну мову і невдовзі поєднали долі. Іван переїхав до Віри і влаштувався в колгоспі водієм. Нерозтрачені почуття заповнили їхні серця, навіть страх охоплював душу, що щастя могло обминути. Якби не весілля, не те інше щастя, де б вони зустрілися?

Колгосп за добру роботу виплачував гідні гроші, й подружжя почало зводити хату. Голова колгоспу поставився до них із розумінням і виписав майже всі будівельні матеріали. Він цінував роботящих людей і всіляко допомагав їм. Місце під забудову взяли біля Петра Денисюка. Під час будівництва здружилися з цією родиною, і такі добрі стосунки тривали по цей день. В якому б стані після чаркування не були (а тоді виникає найбільше розмов), ні Петро, ні Марія не розпитували їх про минуле. Чи були добре виховані й не лізли чужим людям в душу, чи мали зовсім інші погляди на минулі події, але Віра їм була дуже вдячна і найбільше їх за це поважала.

Уже й хату збудували, а дитячого сміху не чути. І Вірина хвора мама почала радити дочці:

— Може б, ти до лікарів звернулася за допомогою? Що то за життя без дітей?

— Нема коли ходити по лікарях. До них тільки раз піди, потім від них уже не відіб'єшся, — виправдовувалася Віра.

— Чоловік залишить і піде до іншої, — переконувала мати.

— То так і буде, значить, не судилося жити в парі.

Увечері, коли молоді залишилися вдвох, Віра почала розмову з чоловіком.

– Мати турбується, що у нас дітей нема. Що ти мене можеш залишити через це, – сказала відверто. – На це що ти скажеш?

– Що можу відповісти? Дітей хочеться, хоч би одненьке потішило нас, але як Бог не дає, то ми обоє не винні. А в лікарів проконсультуйся. Але якщо дітей і не буде, то я тебе не залишу. Покохав щиро і на все життя, яким би воно не було.

– Як я вдячна тобі, – обняла його Віра. І відчула, що після цієї розмови покохала свого Івана ще міцніше.

На п'ятий рік подружнього життя Віра народила єдину дівчинку – Софійку. Щастю не було меж, і дочка росла у великій любові батьків та бабусі.

Дві сусідські родини мали різні професії, різні інтереси, але завжди було про що поговорити. Діти росли разом, іноді доводилося втручатися в певні непорозуміння між ними, але це не шкодило добросусідським стосункам. Хоча Софійка була наймолодшою, Денисюкові діти її ніколи не кривдили, а в школі захищали, коли виникала потреба. Софійка виросла гордою і гнівалася, коли хлопці пропонували їй свої послуги.

– Ви думаєте, що я слабенька? – сердито казала вона. – Та я сама можу за себе постояти!

Час минав, діти росли і ті часи дитинства часто згадували з посмішкою. Коли Денисюкові хлопці вступили до вузу, Софійка засіла за книжки і закінчила школу зі срібною медаллю. До інституту народного господарства вступила з першого разу й пишалася цим. Мала місце в гуртожитку, але часто приїздила додому, щоби допомагати батькам. Мати все літо доглядала колгоспні буряки, батько був постійно в роз'їздах, а старенька бабця вже не мала сили поратися на городі.

– Добре, що в нас є донька, – сказала Віра Петрівна чоловікові, коли Софійка пішла до клубу із сусідськими хлопцями.

– Я навіть не уявляю, яким було б наше життя без неї, – відповів він.

– Ще як дасть Бог внуків дочекати, то станемо найщасливішими.

– Сподіваюся, чекати вже недовго залишилося, – посміхнулася дружина. – Денисюкові хлопці наче пробуджувалися після сну,

може, ще сватами станемо...

– Ти нічого їй не нав'язуй, – попросив чоловік, – нехай сама собі вибирає, хочеться, щоби вона була щасливою.

– Я нічого не раджу, просто тобі висловила своє припущення, не більше. Лягай спати, а я почекаю її з танців, бо й так не засну, – попросила дружина.

Невдовзі скрипнули входні двері. На порозі постала усміхнена дочка.

– Як, задоволена танцями? – запитала мати.

– Все чудово, мамо. Чому не відпочиваєте?

– Матимеш своїх дітей, тоді зрозумієш. Коли їдеш на навчання?

– Нема куди поспішати, вчитися можна і вдома, тому поїду в понеділок зранку, – відповіла Софія, перевдягаючись у нічну сорочку.

– На добраніч, мамо!

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ